

МОЛОДЬ ЯК ОБ'ЄКТ ЮВЕНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сергій БОЛТІВЕЦЬ

Copyright © 2015

УДК 159.922.8 : 316.346.32-053.6

Serhiy Boltivets

YOUTH AS THE OBJECT OF YOUTHFUL RESEARCHES

Методологія наукових досліджень, яка своїм об'єктом обирає молодь, водночас визначає і свою онтологічну суб'єктність. Різні аналітичні виміри вивчення молодої людини і молоді як утілення спільного образу молодих людей, молодості як спільної вікової ознаки й ідентифікаційних ознак молодших та старших поколінь у перехідній цілісності філогенезу, внутрішнього і зовнішнього сприймання фізичного і психологічного віку, інших взаємозумовлених властивостей цілісного об'єкта, яким є молодь, визначають нагальність методологічного обґрунтування як кожного з названих підходів, так і їхньої єдності. Дослідження як процес передбачає наявність суб'єкта свого здійснення, що й визначає домінуючу суб'єктно-об'єктну дихотомію відображення суб'єктом себе в об'єкті та об'єкта – в методологічній теорії суб'єкта пошукування.

Молодь як об'єкт, з одного боку, уявляється незалежним від свідомості суб'єкта дослідницької діяльності, що існує поза ним, але водночас суб'єктом дослідження завжди виступає людина, якій притаманна індивідуальна неповторність психофізіологічних і соціальних властивостей, у тому числі й певні відношення належності до молоді як до об'єкта у теперішньому, в минулому та майбутньому часових вимірах. Відношення належності суб'єкта дослідження до молоді як його до об'єкта є таким, якого неможливо уникнути, якщо розглядати молодь як покоління, а не як групу, сукупність молодих людей, виокремлену за ознакою віку, до якої цей суб'єкт не належить.

Визначення молоді об'єктом наукового дослідження в загальнонауковому розумінні не потребує предмета, оскільки у цьому разі

об'єкт і є предметом дослідження: *objectus* (лат.) – предмет. У зв'язку з цим варто застосовувати коректне розмежування об'єкта пізнання і предмета вивчення, обґрунтоване у другій половині ХХ століття, але яке, за В.В. Різуном, досі не набуло належного втілення: об'єктом дослідження є те, що ще не пізнано і цим воно протистоїть знанню, а предметом – те ж саме, але вже пізнане й існуюче у формі знання, а отже “...можна закликати учений світ не шукати штучної відмінності між об'єктом і предметом свого дослідження, а бути свідомим того, що пізнання вченого спрямоване на об'єкт як частину об'єктивної реальності” [1]. Інша річ – позиція суб'єкта дослідження молоді, якій властива множинність, утілена у політологічних, соціологічних, культурологічних, соціально-психологічних та економічних уявленнях дослідників. “Найважливішими і найхарактернішими показниками змін у сучасній методології і філософії науки, – слушно відзначає методолог психологічної науки М.В. Савчин, – є поява в багатьох методологічних розробках проектно-нормативних настанов і посилення соціологічних і соціально-психологічних мотивів. Одночасно в системі теоретичних підстав методології змінюється співвідношення, з одного боку, між логікою та епістемологією, між соціологією і соціальною психологією – з іншого” [2, с. 31]. Відповідно й об'єкт дослідження, яким є молодь, постає в дедалі ускладнюваній системі значень і властивостей.

Методологічна дихотомія сприймання суб'єктами дослідження молоді як об'єкта повною мірою не усвідомлюється дослідниками в диференціації молоді як молодого покоління і молоді як соціально-демографічної

групи населення [3]. Це і “молодь як соціальний суб’єкт”, і “молоде покоління”, і “молодь як соціально-демографічна група населення” [3, с. 98], і “самостійна соціально-культурна група”, і “специфічний суб’єкт суспільного розвитку”, хоча, як справедливо відзначає І.П. Шевель, поняття про молодь як про соціально-демографічну групу запропоновано І.С. Коном [4, с. 192–193], а “молодь постає суб’єктом, коли отримує здатність впливати на суспільство, використовуючи свій потенціал, разом з тим вона є об’єктом, оскільки на неї спрямований суспільний вплив” [4, с. 195].

Важливим видається і заперечення І.П. Шевель щодо визначення молоді як групи, подане у поєднанні з іншим, змістовно ширшим визначенням молоді як дослідницького об’єкта: “Молодь не є замкнутою соціальною групою, вона є системою, що саморозвивається і являє собою відкриту соціальну систему, що задіяна в різноманітні взаємозв’язки та взаємодії, які існують в суспільстві” [Там само]. Об’єктність молоді як частини не суспільства, а робітничого класу, селянства, студентства, інтелігенції у радянській науці, як слушно відзначає Д.О. Єрмоленко, має бути змінена на комплексне міждисциплінарне розуміння об’єкта в дослідженнях молодіжної тематики з соціології, психології, історії, етнографії, педагогіки та інших наук, для позначення комплексу яких з’явилося і певною мірою закріпилось поняття “ювенологія”, або ще лаконічніше – “юнологія” [5, с. 3]. Об’єкт юнології або ювенології, за узагальненням літературних джерел цього науковця, становить “дорослішання, становлення та розвиток молодого покоління в діалектичній єдності соціального, духовного та біологічного начал, що базуються на спільності процесів виховання, освіти і соціалізації молодіжної популяції” [5, с. 4]. Варто погодитись з автором щодо його оцінки стану сформованості юнології, об’єктом якої є молодіжна популяція: “Проте ювенологія – наука молода і переживає сьогодні етап становлення. Окремі гілки її досягли різного ступеня зрілості. Одні з них (соціологія, психологія юнацтва як розділ вікової психології) вже склалися як самостійні наукові дисципліни. Інші – розвиваються у рамках конкретних наук (демографії, етнографії, культурології тощо). Відповідно, можна погодитись із думкою багатьох науковців про те, що цілісність ювенології як самостійної

науки ще досить відносна” [5, с. 4]. Це, з одного боку, справді так, з іншого – є відображенням стану загальносуспільного зацікавлення молоддю як об’єктом спеціального дослідницького інтересу, витребуваності наукових знань про цей складний об’єкт для обґрунтованого визначення майбутньої мети власного розвитку і потрібних для її втілення можливостей.

Процес переходу загальноживаного слова “молодь” у дедалі частіше використовуваний названими соціально-гуманітарними науками термін для позначення об’єкта численних досліджень у сфері проблем молодіжної спільноти і загальносуспільних проблем, суб’єктом та об’єктом яких є молоде покоління, характеризується чітко вираженою тенденцією до цілісної об’єктності, що може бути реалізована не інакше, як засобами синтезу наук про людину і суспільство. І хоч розвиток цієї тенденції найкраще помітний у межах об’єктів конвенційно визначених наукових спеціальностей, як наприклад, визначення К.Ю. Богомазом [6], М.Ф. Головатим [7], М.П. Лукашевичем [9], І.І. Мачуліною [6], В.М. Пічею [8], Л.М. Сорочіною [6], М.В. Туленковим [9] такої спеціалізованої теорії, як “соціологія молоді” в межах об’єкта – предметного узмістовлення соціології, беззаперечною є динаміка загальносуспільної, а з нею і дослідницької значущості розгортання цілісного наукового пізнання молоді. Зазначена тенденція виявляється і в усвідомленні загальносуспільної значущості втілення здобутих наукою знань про молодь як цілісний об’єкт дослідження у правових нормах, зокрема, як пропонують М.Ф. Головатий і Н.Л. Лук’янова, коли мовиться про “такі рішення, акти, закони, що мають утворити те ювенальне (молодіжне) законодавство України, котре в більшості країн обґрунтовує як державну, так і молодіжну політику” [10, с. 117]. Термінологічне значення поняття “молодь” цим самим набуває властивостей категорії об’єкта дослідження людинознавчих і суспільствознавчих наук, що не виключає їх синтезу і суміжжя з природничою та іншими галузями наукового пізнання.

Втілення ідеї об’єднання наукових досліджень, що належать до різних наук, на засновках спільного об’єкта, вже здійснено багатьма авторами, які спеціалізуються у царині вивчення молодіжної проблематики. Серед них, зокрема, вже згаданий Д.О. Єр-

моленко [5], котрий оперує терміном “ювенологія”, іноді “юнологія”, а також В.В. Павловський, який розробляє “основи ювентології” [11, 12], В.А. Луков – “ювенологія: проблеми становлення теорії молоді” [13], Є.Г. Слуцький – “ювенологія і ювенальна політика” [14, 15, 16]. Водночас інституційне втілення ювенології як наукового напрямку наявне в заснуванні і керівництві з 1997 року “Національною Академією ювенології” у статусі Санкт-Петербурзької регіональної громадської організації. Скажімо, М.М. Віленчик привернув увагу до визначення біологічного об’єкта ювенології як учення про способи збереження і повернення молодості [17]. Узагальнений аналіз стану становлення ювенології як інтегративної науки здійснений Ю. Осокіною [18], втілює методологему синтезу “особливої групи наук, які характеризуються інтегративністю і “базуються на комплексному міждисциплінарному знанні про дорослішання, становлення та розвиток молодого покоління в діалектичному взаємозв’язку соціального, духовного і біологічного витоків” [18, с. 137]. В усіх цих роботах “ювенологія постає основою для узагальнення та систематизації сукупності знань про юне покоління”, опрацювання “суми наукових підходів (психологічний, соціологічний, педагогічний, медичний, фізіологічний, демографічний) і є ювенологічним вивченням” [18, с. 142], визначає дослідницькі результати, здобуті у рамках об’єктної визначеності інших наук. Йдеться про знання, вже здобуте у форматі об’єктивних напрацювань інших наукових дисциплін. У цьому аналітичному вимірі об’єкт ювенології визначає непізнану сферу, відносить до неї “суму підходів наукових дисциплін до підростаючого покоління” [18, с. 142]. Поряд із запропонованим інтегративним підходом, який визначає молодь об’єктом дослідження ювенології, теоретизування диференціюється В.В. Павловським за шістьма об’єктами, об’єднаними віком людини, який, своєю чергою, є об’єктом етапології як інтегральної науки про її вік, до якої належить інфантологія – наука про дитячий вік, пубертологія – наука про вік статевого дозрівання, ювентологія – наука про молодь, матурітологія – наука про зрілий вік, пресенологія – наука про похилий вік, сенектологія – наука про старечий вік [12, с. 221–222].

Наприкінці XIX століття вибір об’єктом дослідження дитячого віку людини призвело

до виникнення педології або пайдології спочатку як наукового напрямку, а пізніше і як науки, основна мета якої полягала в об’єднанні для цілісного вивчення дитини різними науками і застосування їх методології та методів: психології, антропології, медицини і гігієни, дослідження етично-філософських, релігієзнавчих, народознавчих та біологічних аспектів дитячого розвитку.

Принцип цілісності, що став засадничим для педології, приводив дослідників до накопичення емпіричного матеріалу, який виразно окреслював проблему виникнення психоневрологічних розладів у дитячому віці та умов, що їм сприяють або їх спричиняють. Педологія, залучивши до свого дослідницького інструментарію статистичний метод уже на початковому етапі свого становлення уможливила виявлення того, що було приховано для суспільної свідомості за усталеними уявленнями міських жителів і членів селянських родин, котрі охоче збільшували собою і своїми дітьми чисельність населення великих міст. Звичайно, констатація виявленої закономірності не могла вплинути на сам процес технократичної дегуманізації міського життя, оскільки стрімке зростання виробництва і споживання найрізноманітніших матеріальних благ і пов’язане з цим напруження кожного конкретного моменту їх здобуття позбавляли масову свідомість змоги уявити більш віддалені наслідки названих змін. Тому як фізичне, так і психічне здоров’я людини урбанізованої спільноти та її потомства дедалі поступливіше приносилось у жертву повсякденній гонитві за збагаченням, набуттям матеріальних благ, забезпеченням власного існування в оновлених умовах. Як інструменту для здобування переваг у цьому змаганні суспільство вимагало спеціалізованих знань, спрямованих у певний сегмент інтелектуалізованого матеріального виробництва. Отож збереження природності дитячого розвитку, з одного боку, і виразне усвідомлення вищої цінності психофізичного здоров’я – з іншого, визначало психогігієнічний зміст педології на етапі її виникнення і становлення теоретико-емпіричних засад.

Експериментальний метод дослідження з великим успіхом був перенесений зі сфери фізики й хімії у предметну царину біології та медицини. Біологія ж проникла потім не без успіху і в соціальні науки. Нарешті лікарі, фізіологи, психологи, й у відповідному напрямку освічені педагоги, прийшли

до усвідомленої потреби скористатись експериментальним методом і для вирішення питань, які стосуються розвитку та виховання душі й тіла дитини. Скажімо, Я.Ф. Чепіга, позитивно оцінюючи наукові дослідження С. Холла як засновника педології, розкрив концептуальну модель педологічного напрямку: “С. Холл уявляє собі педологію частиною психології, частиною антропології, частиною медицини і гігієни, словом вона є конгломерат наукових знань, що спільно вивчають одне основне питання – природу об’єкта виховання” [19, с. 8]. Такий підхід властивий і праці С. Холла “Юність: її психологія і ставлення до психології, антропології, соціології, сексу, злочинності, релігії та освіти” [20], у якій молодь постає дослідницьким об’єктом одразу кількох гілок наукового знання. При цьому, на відміну від педології, у якій об’єктом дослідження є дитина, дослідник-першовідкривач С. Холл не ставить питання про заснування нової науки, об’єктом якої стають юнак і юнка, використовуючи для аналізу методологію і методи психології і соціології. Відмінність підходів, як бачимо, полягає не у поділі об’єкта дослідження, яким в обох випадках є людина, на вікові періоди як окремі дослідницькі об’єкти, а у визначенні іншої значущої категорії, залежної від віку, якою сприймається до вивчення психофізичне здоров’я дитини і ті особливості становлення людини в юному віці, які найважливіші для збереження її здоров’я. До речі, серед них найбільш виражені – це психологія юності, біологічні закономірності, суспільне становище, репродуктивна функція, криміногенні ризики, релігійність та освіченість.

Математичне і лінгвістичне моделювання людини як об’єкта пізнання, виходячи з астрономічних величин її календарного віку і сигніфікації життєвих періодів у цьому взаємозв’язку, безперечно, має право на застосування в наукових дослідженнях, однак не визначає гуманістичного призначення будь-якої науки, суб’єктом якої була, є і завжди буде людина, котра вивчає іншу людину. Аристотелева ентелехія як внутрішня мета будь-якого об’єкта властива і науці, визначаючи собою її мету. Так, якщо метою об’єднання засобів різних наук для дослідження дитини як об’єкта педології була загальносуспільна турбота про психофізичне збереження людського потомства, то юнаки і юнки впродовж більшості істо-

ричних періодів розвитку людської цивілізації ставали об’єктом дослідження більшою мірою філософських, психологічних, соціологічних, політологічних сегментів цілісної науки, що вказує на загальносуспільну турботу стосовно збереження їх психосоціальних здатностей до саморозвитку і самоздійснення.

Особливу увагу дослідників молоді привертають пубертатні кризи 11–16 років, пов’язані як із перебудовою власної психофізичної організації підлітка, так і з соціальною трансформацією взаємостосунків у мікросоціумі для підготовки юні до виходу за межі родини – у суспільство, і наступної кризи юності – 17–21 року [21, с. 42]. Їх вираженість, пов’язана із різними етапами змінюваності взаємин із соціальним довкіллям, варіюється залежно від настановлень та умов тих історичних періодів, які переживає людська популяція в цілому.

Механізми процесного перебігу соціальності юного покоління створюють систему регулювання цілісної, рівномірної та поступової трансформації суспільних уявлень, стереотипів та установок, впливаючи тим самим на формування молодіжної субкультури особистості й на культуру суспільства в цілому. Вибір молоді як об’єкта дослідження у зв’язку з цим неможливий без цілісного уявлення про узагальнену нами цілісну вікову періодизацію людського життя, подану у вигляді **таблиці 1**.

Як видно з наведеної таблиці, механізми суспільного процесного перебігу створюють систему регулювання цілісної, рівномірної та поступової трансформації суспільних уявлень, стереотипів й установок, забезпечуючи актуальні досвідні періоди наступних етапів життя людини здобутками молодіжної субкультури особистості й культури суспільства в цілому. Заохочувально-спонукальний вимір цього механізму охоплює як особистісні, зокрема родинні, ролі, що соціально зобов’язують дитину, підлітка, юнака, дорослу людину, пізнавальні ролі, що виражають індивідуальні пізнавальні потреби й домагання, так і суспільно-політичні чинники, що за своєю сутністю є стимулювальними впливами. Взаємоузгодженість усіх частин даного механізму створює гармонію процесного зреалізування родинно-суспільного гомеостазу, що забезпечує природність саморегуляції співмірної активності кожного з учасників різновікової популяції.

Таблиця 1

Вікова періодизація людського життя

Вікова періодизація життя людини	Чинники			
	Особистісні		Суспільно-політичні	
	родинні ролі за функціями	пізнавальні ролі за рівнями	Заохочувальні впливи	спонукальні впливи
Довгожительський вік (90 років і більше). Актуальний досвідний період: Старший вік (76-90 років). Зрілий вік (другий і перший періоди: 22-62 роки).	Прадід, прабабуся Батьки (батько, мати) Діти (син, донька)	Життєва мудрість	Визнання, пошана, життєва самореалізація	Утримання сім'ї, суспільства, держави
Літній вік (63-75 років). Актуальний досвідний період: Зрілий вік (перший період – 22-35 років, другий – 36-62)	Дід, бабуся Батьки (батько, мати) Діти (син, донька)	Рівень найвищої фахової досконалості. Зрілість	Духовне й інтелектуальне піднесення, фахова самореалізація	Збереження кваліфікованої роботи
Зрілий юнацький вік (період – 22-35 років). Актуальний досвідний період: Юнацький вік (17-21 рік)	Батьки (батько, мати) Діти (син, донька)	Рівень високої (вищої) освіти	Оволодіння фаховою умовою професійної самореалізації	Одержання кваліфікованої роботи і відповідного їй заробітку
Ранній юнацький вік (16-18 років)	Діти (син, донька)	Рівень повної загальної середньої освіти	Оволодіння загальною умовою власної самореалізації	Опіка батьків, родини
Підлітковий вік (12-16 років)	Діти (син, донька)	Рівень базової загальної середньої освіти	Оволодіння первинною умовою самореалізації	Опіка батьків, родини
Дитинство (шкільне дитинство: 7-11 років)	Діти (син, донька)	Рівень початкової загальної освіти	Якість освітньої самореалізації	Опіка батьків, родини
Дитинство (дошкільне дитинство: до 7 років)	Діти (син, донька)	Якість ранньої соціалізації і психофізичного розвитку	Якість ранньої соціалізації і психофізичного розвитку	Опіка родини

Розглянуті закономірності вікового розвитку особистості дозволяють виділити основні характеристики та властиві психосоціальному становленню молоді її психологічні аспекти чи виміри:

1. Наслідуювально-латентний, що характеризується сприйманням переважно зовнішніх виявів життя навколишніх, здебіль-

шого батьків, інших членів родини. Відбувається вправління у способах вияву емоцій задоволення, радості, здивування, сорому, образи, злості, гніву, байдужості, інтересу, сумніву, захоплення тощо, засвоюється зовнішній малюнок поведінки діяльності референтних осіб, включаючи стереотипи спілкування, способи розв'язання життєвих

утруднень і завдань. При цьому сприйняті зовнішні зразки соціально значущої діяльності, які не отримали підкріплення у процесі власного життя, не були пережиті, залишаються у пам'яті, готові до актуалізації.

2. Оцінювально-відображувальний, що здебільшого відповідає передпубертатному періодові розвитку. Характеризується наростанням активного наслідування життя навколишніх у поєднанні із збільшенням оцінювальності, критичності й вибірковості з утвердженням вибірковості "значень-для-себе". Спостерігаються активні вияви домінуючих способів поведінки і діяльності, загострень окремих інтересів, які все ж відзначаються нетривкістю і через деякий невеликий проміжок часу змінюються апатією, байдужістю до того, що викликало неабияке напруження зусиль. Найбільш екстравертовані школярі відзначаються схильністю до блазнювання, копіювання зовнішньої манери поведінки своїх учителів, інших педагогів, використовують особистісно оцінювальні відображення від способу впливу як засоби психологічного самозахисту, уникають директивних впливів, у випадках неможливості уникання виявляють протестність.

3. Внутрішньосуперечливий, що може набувати латентного характеру, або ж протікати відкрито, загострюючись до демонстративності. Як правило, пов'язаний з пубертатним періодом розвитку і співвідноситься із складністю, трудністю і своєрідністю його перебігу. Цей етап відзначається суперечливістю сприймання і витворення привласнених раніше способів поведінки і діяльності. Підлітки використовують способи індивідуальної соціорегуляції, набуті на наслідувально-латентному та оцінювально-відображувальному етапах. До них додається випробування зразків поведінки і діяльності, які не були затребувані і тому залишилися не пережитими на наслідувально-латентному етапі становлення індивідуальних саморегуляційних механізмів. Критичність, спрямована на оточуючих, набуває своїх крайніх виявів, часто поєднуючись із спрямованістю на себе. Поряд із цим підлітки можуть виявити цілковиту лабільність, схильність до неусвідомлюваного наслідування, сприймання і вияву неадекватних способів повсякденної поведінки і вчинення.

4. Стереотипізований, що головним чином припадає на завершення пубертатного і початок постпубертатного періоду розвитку

молодої людини. Характеризується появою вибірковості у способах поведінки і діяльності, посиленням уваги до її форм і сприймання їх проявів навколишніми: ровесниками, знайомими, значущими дорослими. Окремі способи саморегуляції поведінки набувають фіксованості, загострюються, а інші, наявні в досвіді, виявляються епізодично, у певних, сприятливих для цього умовах життя, зокрема, відповідно до характеру довкілля, його ціннісних орієнтацій. Після стрімкої перебудови функціональної спрямованості життєдіяльність молодого людини перебуває у стадії енергетичного самовідновлення. Цьому сприяють вироблені протягом внутрішньо суперечливого етапу становлення індивідуальної саморегуляції особистості способи поведінки й учинення, які утворились унаслідок поєднання, злиття чи залишилися після витіснення, заміщення накопичених способів наслідувально-латентного і оцінювально-відображувального етапів.

Хронологічна відповідність соціопсихічних характеристик особистісного становлення молоді подана у **таблиці 2**.

Отже, становленню молоді у хронологічно окреслених чинним законодавством межах 14–35 років передують препубертатні періоди, які визначають сутнісні характеристики людей молодого віку як об'єкта досліджень, хоча календарно до зазначеного віку не належать. До таких періодів відносяться наведені нами в *табл. 2* наслідувально-латентний та оцінювально-відображувальний періоди життя, які в основному зумовлюють характерологічну сутність перебігу і проявів внутрішніх суперечностей у становленні молоді та їх наступну стереотипізацію.

Наведені нами дослідницькі результати спростовують вірогідність хронологічно-календарного підходу до внутрішніх людинознавчих параметрів молоді як об'єкта дослідження, залишаючи без заперечень вимірювання кількісних величин її зовнішніх, переважно фізичних, характеристик. "Очевидно, – справедливо відзначив з цього приводу В.А. Луков, – що емерджентні властивості соціальних об'єктів знаходити важко, і специфіка емерджентності в суспільстві в тому й полягає, що нові явища виникають ніби нізвідки або з того боку, з якого їх не чекали. У такому ключі проблеми теорії молоді в ювенологічних дослідженнях взагалі не розглядаються, а між тим зміцнення

Таблиця 2

Соціопсихічна характеристика особливостей особистісного становлення молоді як об'єкта людинознавчих досліджень

№ з/п	Етапи особистісного становлення	Хронологічний вік, роки
1	Наслідувально-латентний	10-11
2	Оцінювально-відображувальний	11-13
3	Внутрішньосуперечливий	13-15
4	Стереотипізований	15-17

інтегральної науки про молодь було б можливе, якби комплексний підхід до молоді означав би вивчення того, що виникає на суміщенні двох систем нестабільності: однієї, що йде від наростання нестабільності в суспільстві, іншої, – що впливає із специфіки молоді як групи з перехідним (і таким, що неодмінно втрачається) соціальним статусом. У підсумку ми одержуємо об'єкт із властивостями емерджентності, а відтак з неясними межами і слабкою передбачуваністю властивостей і поведінки. Але якби ювенологія змогла б дати теорію і виробити способи таких досліджень, вона не тільки реалізувала свою мету, але й суттєво просунула вперед усе гуманітарне пізнання” [22, с. 7]. Вочевидь характеристика об'єкта дослідження, яким є молодь, потребує не стільки визначення його меж, неповторних властивостей, що відрізняють молодь від інших психосоціальних уzmістовлень, скільки формулювання своєї мети, або вже згаданої нами ентелехії Аристотеля як внутрішньої мети об'єкта. Водночас і непередбачувані властивості молоді, і неясність меж цієї непередбачуваності становлять основу для характеристики цього складного об'єкта пізнання. Так, якщо виникнення педології було зумовлене суспільною потребою у збереженні і розвитку людського потомства, співмірною з ускладненням завдань людського виживання в умовах успіхів природничих наук, які призвели до стрімкої індустріалізації і технократизації людської цивілізації у другій половині XIX століття, педіатрії – подоланням дитячої захворюваності задля збереження життя, геріатрії – захворюваності, характерної для людей старшого віку з метою продовження тривалості життя людини, непередбачуваність соціально значущих вчинків і поведінки осіб молодого віку зумовила потребу в появі таких гілок суспільної практики і наукового вивчення цієї

непередбачуваності, якою стали ювенальна юстиція, ювенальне право, ювенальний патронат, ювенальна соціальна практика, ювенальні технології і т. ін.

У зв'язку з окресленим полем пошукування виникає питання про мету ювенального дослідження, об'єктом якого є молодь. Мета, як відомо спричинюється суспільною чи особисто значущою потребою суб'єкта пізнання та запитамі актуальної ювенальної практики, домінантою якої постає ювенальне судочинство як регулятор соціалізації молоді, вираженість непередбачуваності, а з ним її самоздійснення як різноякісного – творчого позитивного та руйнівного, негативного – потенціалу. Йдеться про енергопотенціал людської популяції, представленої в філогенетичній нормі трьома-чотирма поколіннями, котрі проживають на одній території одночасно. Ядром, серцевиною енергетичних можливостей такої різновікової закономірно популяції людей є перше-друге покоління, тоді як третє-четверте переймає на себе функцію регулятора сфер застосування і мірила витрат цього профіциту життєвої енергії, властивому молодому віку, і його дефіциту у людей старших поколінь. Цим самим молодь у різновіковій популяції філогенезу виконує важливу місію енергетичного забезпечення невілених задумів старших поколінь. Як слушно відзначає методолог психології М.В. Савчин, замість деструктивної ідеології креативного хаосу, яка застосовується в суспільній організації молодіжного життя, “проблемність у розвитку надскладних систем типу людської психіки та особистості знімається, якщо врахувати існування та дію духовного чинника. Дух миттєво та у всіх ситуаціях знімає всю невизначеність, усі суперечності, всі неусвідомленості в думках, намірах, переживаннях і діях. На нашу думку, завдяки орієнтації на духовну сферу для людини все стає виз-

наченим, несуперечливим, зрозумілим, долаються ентропійні тенденції та одночасно породжуються синергетичні” [2, с. 154–155]. Відтак старші покоління виконують важливу місію духовного регулятора енергетичного потенціалу молоді, яка унепотрібнює дію ювенального потенціалу поза родиною, мікросоціумом і суспільством.

Непередбачуваність як сутнісна властивість будь-якого розвитку детермінує потребу у визначеності, яку задовольняє процес постійного зіткнення з невідомим, властивий науковому пізнанню. Суб’єкт власного саморозвитку, яким є молодь, стає одночасно й об’єктом досліджень завдяки власній суб’єктності, без якої молоде покоління було б неможливо відрізнити від інших вікових груп, належних до філогенезу однієї людської популяції. З цієї методологічної позиції молодь – суб’єкт саморуху, що визначає сутність її психологічної характеристики як об’єкта дослідження. Цей саморух непередбачуваності молоді у вияві неповторності власної первинності чи оригінальності, за В.А. Роменцем, “узагалі полягає в тому, що людина, спираючись на всі історичні здобутки, знаходить архетип пізнання, поведінки. А потім треба лише покласти все на сучасність і показати специфіку цієї сучасності. І це є справжньою оригінальністю. От і все” [23, с. 14].

Специфіка української філософії, і такою ж мірою – українського людинознавчого знання, полягає в інтуїції, завдяки якій уже в молодому віці “істина береться відразу цілою і перекладається на людську долю...”, в ідеї “вчинку”, що становить собою “осереддя філософських і психологічних пошуків від стародавності до сьогодення” [23, с. 15]. Правдивість цього твердження доносять до нас незліченні, звісно з тих, які певним дивом збереглися у писемному вигляді, послання наших рідних, але таких далеких прапращурів: *оучинити, вчинити, оучинить, оучинїть* – вчинити, зробити, здійснити, виконати (“*оучинїте за нашоу волю...*” (1480–1484 рр.), “*оучинити віру*” (1434), “*оучинити нам мир*” (1456), “*оучинили єсмо им красную правду*”, “*ласку оучинити*” (1457), поставити, збудувати, звести, спорудити (“*оучинил оу них соби млини*” (1429), заснувати населений пункт (“*да оучинїть село*” (1448), встановити, визначити межу в просторі (“*оучинили с Данилом розвїзд*” (1411), виготовити, виробити

(“*кєліх оучинєн*” (XV ст.), бути збудованим, поставленим (“*оучинитися*” – “*и аще би инни млин оучинился*” (1429) [24, с. 492–493].

Ідея вчинку, втілена у слові, усвідомлювалась більше 500 років тому так само, як і тепер, хіба що, поринаючи у її семантичне багатство півтисячолітньої давнини, сучасні дослідники мають відновлювати редуковані значення, сховані для майбутніх поколінь у трагічні періоди української історії до нинішнього слухного часу. Так, “*оучинок*” і є вчинок, справа, діло: “*чиним знаменїто...оже оуспоминаючи і наслідуючи наших предков і такеж нашего отця діла і оучинки...*” (1439 р.), “*слушно єст ажби вчинки людскии... достаточним свєдєтством листов и на потом будучим билиби явни*” (1499) [24, с. 495]. Прикметно, що за морфологічною і семантичною подібністю близьким до *вчинку* було і є слово *учити*: “*оучити*” – повчати, наставляти (“...его милость ...имаєт нас миловати и оучити” (1468), а також значною мірою прикметник *чесний*: *оучливий* (“...дєржати оу каждих ласкавих и вєрних и оучливих оучинкох и члонкох, яко держали и миловали перєже нас бившего дїда нашего...”) [Там само, с. 495].

Вже на початку ХХ століття Грінченківський словник фіксує похідні, додаткові форми, що втілюють результати людського чинення як суспільного творчого дійства: власне *чини* як місця перетину ниток основи у ткацькій справі і *чиненник* – прокладену для загальносуспільного руху дорогу, облаштовану вказівними стовпами [25, с. 462]. І нарешті сучасний *чин* – книга Митрофорного протоієрея, відомого церковного і громадсько-культурного діяча Канади Григорія Онуфріїва “Спонука до чину”, в якій донька автора – Марта Онуфріїв – персоніфікує велику батькову ідеєю виборення України для українців, завдяки котрій “він живе в наших серцях і спонукає нас до чину!” [26, с. 68].

Саморух молоді як об’єкта дослідження, втілений в архетипах свідомості, які становлять собою праобрази вчинків, утілюється в них самих. Тому й характеристика молоді як вікової групи визначається наведеними праобразами чинення, кожний з яких є вчинком. “Вчинок формує “світ людини”, – напучує В.А. Роменець, – і тією мірою, якою це вдається, вся структура вчинку підноситься до рівня важливих зна-

чущостей. Подія (по-дія) є результат учинку” [23, с. 20]. Вчинок людини, перетворюючи об’єктивну дійсність – умовну і реальну, перетворює й саму людину і цим визначає сенс події. Але найважливіше, що відкриває своїм мисленневим поглядом В.А. Роменець, – це незглибимість джерел людського сенсу, що творять майбутні взірці досконалості: “Взята як така, що визначає собою сенс людського життя, зрозуміла в її надзвичайному типовому значенні, подія стає взірцевою, архетиповою, онтопсихічною, зрештою – канонічною, а сукупність таких подій упевнено визначатиме психіку людини” [23, с. 20]. Саме ця закономірність, зґрунтована на методології вчинку, розкриває механізм формування історичної пам’яті молоді й нації в її цілісності, де немає місця байдужій бездіяльності, точніше – безучинковості, коли типовим для сучасної масової соціальної свідомості старших поколінь є сумнозвісне: “так історично склалося”. Само собою, як бачимо, ніщо із нічого не складається, оскільки взірць майбутнього визначає колишній чи нинішній учинок молоді людини.

Порівняльне тлумачення категорії вчинку в методологічних концепціях С.Л. Рубінштейна і В.А. Роменця подано у статті Г.О. Балла та О.О. Нікуленка, в якій автори зіставляють погляд першого на вчинок як на “клітинку” або “чарунку”, у якій наявні зародки всіх елементів у єдності, з новою парадигмою, центрованою “вже не на понятті, а на категорії вчинку” [23, с. 61]. Зарубіжні автори, на відміну від С.Л. Рубінштейна і В.А. Роменця, фіксують сталість суб’єкт-суб’єктних взаємин, виділяючи з побутової російської мови поняття “со-бытие” для надання йому філософського сенсу [13, с. 8], довільно виокремлену наступність реальних або фіктивних подій, презентованих їх учасниками, що може стати вихідним елементом аналізу, позначену терміном “strip” (“відрізок”) [27, с. 71].

Виходячи з цього, вчинковий підхід до характеристики молоді як об’єкта дослідження передбачає не тільки інклюзію у суб’єкт-суб’єктній взаємодії, причетність до послідовного перебігу подій, але й суб’єктність саморуху, який визначає самоздійснення молоді людини.

Аналіз методологічних засад самоздійснення молоді засвідчує нагальність виокремлення підходів, що є визначальними в дослідженні її базових характеристик:

1. Самоздійснення особистості передбачає наявність рівно значущої присутності визнання і самовизнання, здійснюваних відповідно до самостійно визначеного рівня домагань, який змінюється у процесі життєдіяльності молоді людини, зростаючи під впливом успіхів і редукуючись до засадничих значень під впливом несприятливих обставин різного ступеня вираженості.

2. Самоздійснення становить розлогу відповідь на питання про те, яким вимірам сенсу і домагань відповідає конкретна молада особа і моладь у цілому.

3. Самоздійснення охоплює механізм інтродекції, який полягає у закономірному самовизначенні й розрізненні себе як суб’єкта вчинку і діяльності, самоусвідомлення якої актуалізує сферу неповторності (унікальності) кожної молоді людини.

Фундаментальна гіпотеза стосовно сутності феномену духовності молоді як об’єкта людинознавчого дослідження, висунута М.Й. Боришевським [28] і пов’язується із сферою підсвідомості, у якій упродовж життя індивіда за сприятливих успадкованих умов та соціальних обставин може акумулюватися нездоланна енергетична потребо-емоційна, морально релевантна потуга, котра й забезпечує людині іманентне спричинення її життєдіяльності.

Наведену гіпотезу, що стосується сфери підсвідомості, М.Й. Боришевський інтерпретує як оптимістичну, й відтак як аксіоматичну квінтесенцію. Вважаючи свідомість провідним, ієрархічно вищим, визначальним утворенням у структурі особистості сучасної молоді людини, він водночас висловлює неможливість заперечення неперехідної ролі у її становленні та розвитку психофізіологічних і психофізичних властивостей (темперамент, статеві (гендерні, тобто наявні за походженням), вікові відмінності), специфіки її психічних процесів (відчуття, сприймання, емоції, пам’ять), досвіду (звички, вміння, навички, знання). Однак названі складові є істотними для якісної характеристики особистості лише тією мірою, якою вони спроможні впливати на свідомість, забезпечувати її повсякденну життєактивність. Інакше кажучи, у системі особистості молоді особи підсистеми становлять як свідомість, так і самосвідомість, котрі органічно взаємоузалежені. До таких утворень належать світогляд, переконання, ідеали, ціннісні орієнтації, спрямованість, соціальні

потреби, мотиви та інтереси, прагнення, соціально зорієнтоване мислення, почуття, воля. Причому кожне з названих утворень може виконувати притаманну йому функцію детермінації активності й самоактивності молоді лише за умови, коли остання усвідомлює себе носієм, суб'єктом того чи іншого утворення. Хіба можна уявити, приміром, переконання як таке, що фактично визначає дії, поведінку юнака чи юнки, котрий чи котра не усвідомлювала б себе суб'єктом переконання.

Особистість, за концепцією М.Й. Боришевського [28], є така система, що здатна бути активною, розвиватися, в ній можуть злагоджено взаємодіяти підсистеми, а тому функціонуватимуть механізми за наявності у свідомості і самосвідомості молоді інтегративного та стимулювального витоків, тобто чинників, серед яких засадовою постає певна життєво важлива ідея. Остання викристалізовується із змісту названих вище структурних компонентів підструктури свідомості особистості. Як її продукт, вона водночас перетворює, активізує й регулює особистісне утвердження людини. Тому дуже важливим є сам зміст ідеї, її гуманна спрямованість, соціальна сутність. Якщо така ідея відзначається соціально позитивним змістом, несе у собі морально цінне навантаження, то вона спричиняє розвивальний ефект в усіх структурних утвореннях підсистеми свідомості молоді особи, а також спроможна конструктивно впливати й на інші підсистеми особистісної сфери. Сказане добре ілюструється на прикладі самосвідомості. Відомо, що самосвідомість може характеризуватися як егоцентричною, так і алоцентричною спрямованістю. В останньому випадку особистісна самооцінка та пов'язані з нею утворення – домагання, очікування, оцінні ставлення до навколишніх – відзначаються, як правило, високим ступенем адекватності та стійкості. Їх об'єктом є переважно морально релевантні якості – доброта, справедливість, терпимість, власна гідність, повага до навколишніх, відповідальність, працьовитість. Саме ці властивості позитивно характеризують духовну сферу молоді людини, центром якої постає головна життєва ідея з притаманними їй гуманістичними орієнтирами. За таких умов злагоджено взаємодіють особистісні утворення. Коли ж маємо полярний випадок, яким є егоцентричність, то особистісній сис-

темі властиві збої і збурення, котрі, якщо і не руйнують її остаточно, то все одно спричиняють значні девіації у функціонуванні.

Дуже важливою умовою конструктивного, соціально цінного функціонування і становлення особистості, за висновками М.Й. Боришевського, є гармонійність, сумірність розвитку її новоутворень у молодому віці. Така модель має визначати зміст і напрям стратегічної мети, що повсякчас співвідноситься з віковими потенціями молоді особи в кожен конкретний момент. Очевидно, правомірно вважати, що фрагментарність, односторонність, гіперболізація значення одних утворень, а тому й нібито нагальну значущість їх формування за допомогою інших, відкладання на потім – це головні причини, які гальмують процес становлення особистості молоді людини. У цьому особистість як система має, безумовно, багато спільного з усіма іншими системами, які теж нездатні нормально функціонувати, розвиватись унаслідок їх односторонності, несумірності складових, недооцінки значення одних і перебільшення ролі інших. Вирішальне значення у становленні і розвитку особистості тут належить одній з найсуттєвіших умов її ефективного функціонування як системи – наявності саморегуляції. Завдяки здатності до саморегуляції особистість як саморозвивальна система забезпечує оптимальний рівень взаємодії як між власними підструктурами, так і належну взаємодію із зовнішніми – соціокультурними – впливами. Врахування цього факту – вирішальний момент у програмуванні головних цілей формування особистості молоді людини, серед яких пріоритетне місце має посідати заохочення усіх позитивних проявів самоактивності, зокрема самовиховання як найвищого рівня саморегуляції, що є об'єктом наукового аналізу й інтерпретації. Так, завдяки самосвідомості через механізми самоідентифікації юна індивідуальність нарощує свої суб'єктні можливості, перетворюючись поступово на володаря й орудника власної долі. Залежно від змісту й спрямованості самосвідомості цей процес може спричиняти як конструктивні наслідки, звісно за алоцентричною спрямованістю, так і руйнівні – за спрямованістю егоїстичною.

Дослідження національної самосвідомості сучасної молоді як надважливого виміру особистості дали змогу проф. Боришевському М.Й. охарактеризувати низку чинників, які упро-

довж тривалого історичного періоду бездержавності української нації спричинили процес соціальної інвалідації значної частини громадян старшого віку, що стало перешкодою на шляху передачі значущого морального досвіду молодому поколінню. Зокрема, ціложиттєва зорієнтованість конструкторів молодіжної самосвідомості, висвітлених цим відомим психологом, дозволила вибудувати теоретико-емпіричну модель суб'єктного становлення та розвитку особистості молоді особи як володаря й творця власної самосвідомості і розгортання цього розвиткового процесу упродовж життєвого шляху. Причому тут не існує пріоритетності загальнолюдських характеристик особистості стосовно індивідуально неповторних, колективного над індивідуальним, всезагального над одиничним. Швидше навпаки, чим більшою мірою реальне відзначається індивідуальною неповторністю, тим більш виразним є його відображення у всезагальному, що сутнісно становить абстракцію.

Молодь – це суб'єкт власного саморозвитку й одночасно об'єкт дослідження під промінням власної суб'єктності, без якої молодь не мала б власного психосоціального обличчя у межах людської популяції. Пропонована розвідка – перший крок на шляху наукового пізнання молоді як психосоціальної реальності із самобутньою феноменологією.

1. *Різун В.В.* Об'єкт і предмет дослідження: en passant / В.В. Різун. – Електронна бібліотека Інституту журналістики Київського національного університету імені Т.Шевченка. Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/>

2. *Савчин М.* Методологеми психології: [монографія] / Мирослав Васильович Савчин. – К.: Академвидав, 2013. – 224 с.

3. Соціальна педагогіка: [підручник]. – 4-те вид. виправ. та доп. / за ред. проф. А.І. Капської. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.

4. *Шевель І.* Світогляд сучасної української молоді / Інна Шевель // Український інформаційний простір [Електронний ресурс]. – С.192–198. – Режим доступу: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/29-shevel.pdf

5. *Єрмоленко Д.О.* Передмова: бібліографічний покажчик “Соціально-правові проблеми молоді” / Д.О. Єрмоленко [Електронний ресурс]. – Запоріжжя: Запорізька обласна універсальна бібліотека імені О.М. Горького, 2014. – 90 с. – Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/node/2524>

6. *Богомаз К.Ю.* Соціологія молоді: [навч. посібник] / К.Ю. Богомаз, І.І. Мачуліна, Л.М. Сорокіна; Дніпро-дзержинський (Кам'янський) держ. тех. ун-т. – Дніпро-дзержинськ (Кам'янське): ДДТУ, 2011. – 355 с.

7. *Головатий М.Ф.* Соціологія молоді: [курс лекцій] / М.Ф. Головатий. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: МАУП,

2006. – 304 с.

8. Соціологія молоді // Соціологія: [підруч.] / за ред. В.М. Пічі. – 4-е вид., випр. – Львів: Магнолія, 2006, 2009. – С. 191–205.

9. *Лукашевич М.П.* Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: [навч. посіб.] / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. – 2-е вид., доп. і випр. – К.: МАУП, 2004. – 464 с.

10. *Головатий М.* Молодіжна політика: теоретико-концептуальні засади наукового аналізу / Микола Головатий, Наталія Лук'янова // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – 2010. – №1-2. – С. 113–118.

11. *Павловський В.В.* Ювентологія: проект інтерактивної науки о молодежи / В.В. Павловський. – М.: Академический Проект, 2001. – 304 с.

12. *Павловський В.В.* Основи ювентології: [наук. моногр.] / Валерій Володимирович Павловський. – К.: Дакор: КНТ, 2007. – 240 с.

13. *Луков В.А.* Ювентологія: проблемы становления теории молодежи / Вал. А. Луков // Вестник Международной Академии Наук (Русская секция). – 2007. – №2. – С. 66–69.

14. *Слущкий Е.Г.* Основы ювентологии: методол. вопр. “науки о молодежи” / Е.Г. Слущкий, И.В. Скомарцева; Рос. акад. наук. Ин-т проблем регион. экономики, Нац. акад. ювентологии. – Санкт-Петербург: ИРЭ РАН НАЮ, 1999. – 48 с.

15. *Слущкий Е.Г.* Молодежь как предмет исследования человеческого потенциала (human development) России и ее регионов / Е.Г. Слущкий; Рос. акад. наук. Ин-т проблем регион. экономики. Нац. акад. ювентологии. – Санкт-Петербург: [б. и.], 2000. – 32 с.

16. *Слущкий Е.Г.* Основы ювентологии и ювенальной политики: история становления, проблемы, перспективы [Текст] / Е.Г. Слущкий; Рос. акад. наук. Ин-т проблем регион. экономики. Нац. акад. ювентологии. – СПб.: ИРЭ РАН, 2000. – 299 с.

17. *Виленчик М.М.* Биологические основы старения и долголетия / М.М. Виленчик. – Изд. 2-е. – М.: Знание, 1987. – 224 с.

18. *Осокіна Ю.* Ювентологія: становлення нової інтегративної науки/Юлія Осокіна // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – 2010. – №1–2. – С. 137–142.

19. *Чепіга Я.* Педологія, або наука про дітей / Яків Феофанович Чепіга // Світло. – 1911. – Січень. – Книжка п'ята. – С. 4–9.

20. *Stanly Hall G.* Adolescence: Its psychology and its relation to psychology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education / Stanly Hall G. – N.Y.: D. Appleton and Company, 1904. – Vol. 1–2.

21. *Слободчиков В.И.* Интегральная периодизация общего психического развития / В.И. Слободчиков, Г.А. Цукерман / Вопросы психологии. – 1996. – № 5. – С. 38–50.

22. *Луков В.А.* Единая наука о человеке: потенции и препятствия / В.А. Луков [Электронный ресурс] / М.: Информационно-исследовательский портал Московского гуманитарного у-та, 2013. – Режим доступа: <http://hdirussia.ru/331.htm>

23. Психологія вчинку: Шляхами творчості В.А. Роменця?: зб. ст./ упоряд. П.А. М'ясоїд; відп. ред. А.В. Фурман. – К.: Либідь, 2012. – 296 с.

24. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.: у двох томах. – Т.2/ ред. тому Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. – К.:Наукова думка, 1978. – 630 с.

25. Грінченко Б.Д. Словарь української мови: в 4 томах. – Т.4/ Борис Грінченко. – К.: Редакція журналу “Кіевская Старина”, 1906. – 564 с.

26. Онуфріїв Г. Спонука до чину: художньо-документальний нарис / Опрацювання та доп. М. Онуфріїв. – Львів: Каменяр, 1996. – 71 с.

27. Гофман И. Анализ фреймов: эссе об организации повседневного опыта / Ирвинг Гофман. – М.: Ин-т социологии РАН, 2004. – 752 с.

28. Боришевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості: [монографія] / Мирослав Йосипович Боришевський. – Суми: Вид. буд. “Еллада”, 2012. – 608 с.

REFERENCES

1. Rizun V.V. Obyekt i predmet doslidzhennya: en passant/V.V.Rizun. – Elektronna biblioteka Instytutu zhurnalistyky Kyivivs'koho natsional'noho universytetu imeni T.Shevchenka. Rezhym dostupu: <http://journalib.univ.kiev.ua/>

2.Savchyn M. Metodolohemy psykholohiyi: monohrafiya / Myroslav Savchyn. – K.: Akademydav, 2013. – 2013. – 224 s.

3. Sotsial'na pedahohika: Pidruchnyk. 4-te vyd. vyprav, ta dop. / Za red. prof. A. Y. Kaps'koyi.- K.: Tsentru uchbovoyi literatury, 2009. - 488 s.

4.Shevel' Inna. Svitohlyad suchasnoyi ukraiyins'koyi molodi/Inna Shevel'//Ukraiyns'kyy informatyynnyy prostir[Elektronnyy resurs]. – S.192 – 198. – Rezhym dostupu: ijimv.knuukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/29-shevel.pdf

5. Yermolenko D.O. Peredmova: bibliohrafichnyy pokazhchyk “Sotsial'no-pravovi problemy molodi” [Elektronnyy resurs]. – Zaporizhzhya: Zaporiz'ka oblasna universal'na biblioteka imeni O.M.Hor'koho, 2014. - 90 s. – Rezhym dostupu: <http://zounb.zp.ua/node/2524>

6.Bohomaz K.Yu. Sotsiolohiya molodi: navch. posibnyk/ K.Yu.Bohomaz, I.I.Machulina, L.M.Sorokina; Dniprodzerzhyns'kyy(Kamyans'kyy) derzh. tekhn. un-t. – Dniprodzerzhyns'k(Kamyans'ke): DDTU, 2011. – 355 s.

7. Holovatyy M.F. Sotsiolohiya molodi: kurs lektsiy/ M.F.Holovatyy. – 2-he vyd., pererob. I dop. – K.:MAUP, 2006. – 304 s.

8. Sotsiolohiya molodi // Sotsiolohiya: pidruch./za red. V.M.Pichi. – 4-e vyd., vypr. - L'viv: Mahnoliya, 2006, 2009. – S.191 – 205.

9.Lukashevych M.P., Tulenkov M.V. Spetsial'ni ta haluzevi sotsiolohichni teoriyi: navch.posibnyk/M.P.Lukashevych, M.V.Tulenkov. – 2-he vyd., dop. i vypr. – K.: MAUP, 2004. – 464 s.

10. Holovatyy M., Luk'yanova N. Molodizhna polityka: teoretyko-kontseptual'ni zasady naukovooho analizu/ Mykola Holovatyy, Nataliya Luk'yanova//Visnyk Ministerstva Ukrainy u spravakh sim'yi, molodi ta sportu. – 2010. - # 1-2. – S.113 – 118.

11.Pavlovskyy V.V. Yuventolohyya: proekt ynteraktyvnoy nauky o molodezhy. M.: Akademycheskyy Proekt, 2001. – 304 s.

12. Pavlovs'kyy V.V. Osnovy yuvenolohiyi:[nauk.

monohr.] / Valeriy Volodymyrovych Pavlovs'kyy. – K.: Dakor: KNT, 2007. – 240 s.

13. Lukov V.A. Yuvenolohyya: problemy stanovlenyya teoryy molodezhy/Val. A.Lukov//Vestnyk Mezhdunarodnoy Akademyy Nauk(Russkaya sektsyya). – 2007. – #2. – S.66 – 69.

14. Slutskyy E. H. Osnovy yuvenolohyy : metodol. vopr. “nauky o molodezhy” / E.H. Slutskyy, Y.V. Skomartseva ; Ros. akad. nauk. Yn-t problem rehyon. ekonomyky, Nats. akad. yuvenolohyy. - Sankt-Peterburh : YRƏ RAN NAYu, 1999. – 48 s.

15. Slutskyy E. H. Molodezh' kak predmet yssledovaniya chelovecheskoho potentsyala (human development) Rossyy u ee rehyonov / E.H. Slutskyy ; Ros. akad. nauk. Yn-t problem rehyon. ekonomyky. Nats. akad. yuvenolohyy. – Sankt-Peterburh : [b. y.], 2000. - 32 s.

16. Slutskyy E. H. Osnovy yuvenolohyy u yuvenal'noy polytyky: ystoryya stanovlenyya, problemy, perspektivy [Tekst] / E.H. Slutskyy ; Ros. akad. nauk. Yn-t problem rehyon. ekonomyky. Nats. akad. yuvenolohyy. - SPb.: YRƏ RAN, 2000. - 299 s.

17. Vylenchyk M.M. Byolohycheskye osnovy starenyya y dolholetyya/M.M.Vylenchyk. - Yzdanye 2-e. - M.: Znanye, 1987. - 224 s.

18. Osokina Yu. Yuvenolohiya: stanovleniya novoyi intehratyvnoyi nauky/Yuliya Osokina//Visnyk Ministerstva Ukrainy u spravakh sim'yi, molodi ta sportu: naukovopraktychnyy zhurnal. – 2010. - #1-2. – S. 137-142.

19. Chepiha Ya. Pedolohiya, abo nauka pro ditey/Yakiv Feofanovych Chepiha // Svitlo. – 1911. – Sichen'. – Knyzhka p'yata. – S. 4-9.

20. Stanly Hall G. Adolescence: Its psychology and its relation to psychology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education/ Stanly Hall G. – N.Y.: D. Appleton and Company, 1904. – Vol. 1 – 2.

21. Slobodchikov V.Y., Tsukerman H.A. Yntehral'naya peryodyzatsyya obshcheho psykhycheskoho razvytyya/ V.Y.Slobodchikov, H.A.Tsukerman // Vopr. psykol. – 1996. – # 5. – S. 38-50.

22. Lukov V.A. Edynaya nauka o cheloveke: potentsyy y prepyatstvyya[Elektronnyy resurs]/M.: Ynformatsyonno-ysledovatel'skyy portal Moskovskoho humanytarnoho uta, 2013. – Rezhym dostupa: <http://hdirussia.ru/331.htm>

23. Psykholohiya vchynku: Shlyakhmy tvorchosti V.A.Romentsya” (zb. st./ uporyad. P.A.M”yasoyid ; vidp. red. A.V.Furman. – K.: Lybid', 2012. – 296 s.

24. Slovnyk staroukraiyns'koyi movy XIV-XV st. U dvokh tomakh. T.2/ redaktory tomu L.L.Humets'ka, I.M.Kernyts'kyy. – K.:Naukova dumka, 1978. – 630 s.

25. Hrinchenko B.D. Slovar' ukraiyns'koyi movy. V 4 tomakh. T.4/Borys Hrinchenko.- K.: Redaktsiya zhurnalu “Kievskaya Staryna”, 1906. – 564 s.

26. Onufriyiv Hryhoriy. Sponuka do chynu: khudozhn'odokumental'nyy narys/Opratsyuvannya ta dop. M.Onufriyiv. – L'viv: Kamenyar, 1996. – 71 s.

27. Hofman Y. Analiz freymov: osse ob orhanyzatsyyi povsednevnogo opyta/Yrvynh Hofman. – M.: Yn-t sotsyolohyy RAN, 2004. – 752 s.

28. Boryshevs'kyy M.Y. Osobystist' u vymirakh samosvidomosti: [monohrafiya] /M.Y.Boryshevs'kyy. – Sumy: Vydavnychyy budynok “Ellada”, 2012. – 608s.

АНОТАЦІЯ

Болтівець Сергій Іванович.

Молодь як об'єкт ювенологічних досліджень.

В статті обґрунтована методологія наукових досліджень, яка своїм об'єктом обирає молодь, визначаючи цим самим її онтологічну суб'єктність. Висвітлюються вікові та ідентифікаційні ознаки молодших і старших поколінь у перехідній єдності філогенезу, внутрішнього і зовнішнього сприймання фізичного і психологічного вікових груп, інших взаємозумовлених властивостей цілісного об'єкта як кожного з окреслених наукових підходів, так і їхньої єдності. Подано комплексне міждисциплінарне розуміння об'єкта в дослідженнях молоді з соціології, психології, біології, історії та інших наук, що позначається поняттями “ювентологія”, “ювенологія”, “юнологія”. Розкриті механізми перебігу взаємостосунків у молодіжному середовищі, що регулюють трансформацію суспільних уявлень, стереотипів та установок, забезпечуючи актуальні досвідні періоди наступних етапів життя людини здобутками молодіжної субкультури. Аргументовано методологічну позицію, згідно з якою молодь є суб'єктом саморуху, що визначає сутність її характеристики як об'єкта дослідження, вчинковий підхід до характеристики молоді як предмета детального вивчення, котрий передбачає як інклюдію у суб'єкт-суб'єктній взаємодії, так і суб'єктність саморуху до самоздійснення юнаків і дівчат. Розкрито зміст фундаментальної гіпотези стосовно сутності феномену духовності молоді як об'єкта людинознавчого дослідження, основні положення теорії самосвідомості особистості, які спричиняють ціложиттєву зорієнтованість конструктів молодіжної самосвідомості.

Ключові слова: *молодь як психологічна категорія, об'єкт дослідження, методологічне обґрунтування, ювенологія, вчинковий підхід, суб'єкт саморуху, самоздійснення особистості, молодіжна самосвідомість.*

АННОТАЦІЯ

Болтівець Сергій Іванович.

Молодежь как объект ювенологических исследований.

В статье обоснована методология научных исследований, которая своим объектом избирает молодежь, определяя тем самым её онтологическую субъектность. Освящаются возрастные и идентификационные признаки младших и старших поколений в переходном единстве филогенеза, внутреннего и внешнего восприятия физического и психологических возрастных групп, других взаимообусловленных качеств целостного объекта как каждого из очерченных научных подходов, так и их единства. Предложено комплексное междисциплинарное понимание объекта в исследованиях молодежи в социологии, психологии, биологии, истории и других науках, которые обозначаются понятиями “ювентология”, “ювенология”, “юнология”. Раскрыты механизмы взаимоотношений в молодежной среде, которые регулируют трансформацию общественных представлений, стереотипов и установок, обеспечивая актуальные опытные периоды следующих этапов жизни человека приобретениями молодежной субкультуры. Аргументировано методологическую позицию, согласно которой молодежь является субъектом самодвижения, что определяет сущность ее характеристики как объекта

исследования, поступковый подход к характеристике молодежи как объекта исследования, который предусматривает как инклюдію в субъект-субъектном взаимодействии, так и субъектность самодвижения к самоосуществлению юношей и девушек. Раскрыто содержание фундаментальной гипотезы о сущности феномена духовности молодежи как объекта человековедческого исследования, основные положения теории самосознания личности, детерминирующие ориентированность конструктов молодежного самосознания на все последующие жизненные этапы.

Ключевые слова: *молодежь как психологическая категория, объект исследования, методологическое обоснование, ювенология, поступковый подход, субъект самодвижения, самоосуществление личности, молодежное самосознание.*

ANNOTATION

Serhiy Boltivets.

Youth as the object of youthful researches.

The article deals with the methodology of scientific research that has chosen the youth as its object and thereby determined its ontological subjectness. The methodological underpinning includes dominant subject-object dichotomy, reflection of the subject in the object and reflection of the object in the methodological theory of subject research; a young person and young people as the embodiment of the common image of young people; the youth as a common age feature and identification features of the younger and older generations in the transitional unity of phylogenesis, the internal and external perception of the physical and psychological age and other interdependent characteristics of a entire object as each of the mentioned approaches as well as their unity.

There has been clarified the comprehensive interdisciplinary understanding of the object in sciences as sociology, psychology, biology, history and the other that is defined by the following term as “youth studies”. There has been also discovered the mechanisms of social procedurality that controls the transformation of public insights, stereotypes and attitudes, providing important experience periods for the forthcoming stages of human life; the achievements of youth subcultures, the main characteristics inherent to the formation of the youth as the object of research. There has been proved the methodological position, according to which the young people are a subject of the self-promotion that defines the essence of its characteristics as the object of research; behaviour approach to the characteristics of the youth as the object of research, which stipulates the inclusion into subject-to subject interaction as well as subjectivity of self-promotion for self-realization of the young person.

There has been highlighted the methodological approaches that are crucial in research of the characteristics of the youth for self-realization of the young person. There has been brought out the content of fundamental hypotheses which concerns the entity of spirituality phenomenon of the youth as the object of human study, the main conditions of personality consciousness theory that determines the whole-life orientinedness of youth self-awareness developers.

Keywords: *youth, object of research, methodological underpinning, youth studies, behaviour approach, subject of self-promotion, self-realization of personality, youth self-awareness.*

Надійшла до редакції 18.05.2015.